

pwc.no

# Årsrapportundersøkelsen 2019



# Medvirkende

Torstein Ytterdal  
Didrik Thrane-Nielsen  
Fredrik Melle  
Emil Vold  
Nina Gausemel Stensland  
Mina Stanic  
Ole Marius Kaarigstad  
Jan Inge Nordheim  
Kristine Haugen  
Håkon Langdalen  
Henriette Gjefle  
Eirik Åse  
Sergej Zamlelov

# Forord

Rapportering av presis og pålitelig finansiell informasjon er bærebjelken i et effektivt kapitalmarked. Utviklingen mot et globalt regnskapsspråk som letter kapitalflyten er en ønsket utvikling og IASB har gjennomført store og grunnleggende prosjekter på sentrale områder som har resultert i flere nye regnskapsstandarder de seneste årene. Ved årsskiftet 2018-2019 stod vi med nye regler for finansielle instrumenter og inntektsføring i året som var passert og en helt ny modell for leieavtaler i året som lå foran.

PwC har brukt betydelige ressurser for å kartlegge hvordan innføringen av disse nye prinsippene har endret regnskapene og rapporteringen av sentrale nøkkeltall. Vi har særlig jaktet på bevis for at investorene og andre regnskapsbrukere får bedre beslutningsgrunnlag og tydeligere informasjon. Dette gjelder især for rapportering av inntektene til foretakene. Å forstå hvordan et foretak genererer sine inntekter er sentralt når verdien av foretaket skal estimeres.

Ingen andre regnskapsendringer har påvirket balansestørrelsene mer totalt sett enn den nye leiestandarden som er virksom fra 2019. I vårt utvalg har vi identifisert 231 mrd kroner i ny leiegjeld. Beløpene treffer noen få bransjer særlig hardt i kroner, mens andre blir relativt sett mer påvirket som følge av forretningsmodeller med "tynne balanser" og mange leieavtaler. Vi har sett på om foretakene har evnet å forklare de viktigste parametrene, valgene og forutsetningene de har tatt når beløpene ble fastsatt. Det er også interessant å se på om innføringen av IFRS 16 har påvirket utvalget og definisjonen av alternative resultatmål. Her ser vi flere løsninger.

God lesing!

Med vennlig hilsen



**Signe Moen**  
Fagsjef



**Bjørn Einar Strandberg**  
Redaktør og ansvarlig for undersøkelsen

# Innhold

Utvalg og overordnede observasjoner	6
IFRS 15 - Inntekt fra kundekontrakter	8
IFRS 16 - Leieavtaler	12



# Utvalg og overordnede observasjoner

De nye IFRS-standardene treffer virksomheter ulikt i omfang og styrke. I fjorårets undersøkelse forventet bare 4 prosent av foretakene en vesentlig effekt av IFRS 9, om en så bort fra bank og forsikring. Tilsvarende taler mye for at bank og forsikring ikke påvirkes i vesentlig grad av IFRS 15 og 16 som er hovedfokuset for årets undersøkelse. Disse foretakene er av denne grunn holdt utenfor i årets gjennomgang. Med utgangspunkt i 209 foretak notert på Oslo Børs og Oslo Axess ved utgangen av april 2019, fratrukket bank og forsikring og foretak som rapporterer etter US GAAP eller av andre årsaker ikke har avgitt årsregnskap etter IFRS, står vi igjen med 166 årsrapporter som grunnlag for årets undersøkelse.

Gjennomgangen av kvartalsrapportene bygger på det samme utvalget som årsrapportene, men omfanget reduseres nødvendigvis noe som følge av at enkelte foretak har valgt å kun avgi svært forenklete rapporter, eller ikke rapporterer noe i det hele tatt. Vi undersøker bare kvartalsrapporter avlagt i samsvar med standarden for delårsrapportering (IAS 34) og står da igjen med 143 kvartalsrapporter.

	Oslo Børs	Oslo Axess	Sum
Noterte foretak per utgangen av april	191	18	209
- Bank og forsikring	-32		-32
- US GAAP-rapporterende	-9		-9
- Ikke avlagt årsrapport per 1. juni	-2		-2
<b>Årsrapporter gjennomgått i undersøkelsen</b>	<b>148</b>	<b>18</b>	<b>166</b>
+ Nynotering med kun kvartalsrapport	1		1
- Ingen kvartalsrapportering	-10	-5	-15
- Forenklet kvartalsrapportering	-9		-9
<b>Kvartalsrapporter gjennomgått i undersøkelsen</b>	<b>130</b>	<b>13</b>	<b>143</b>

## Kvartalsregnskap - fortsatt populært!

Som følge av at kravet om kvartalsrapportering ble tatt bort med virkning fra 2017 står foretakene fritt til å velge hvorvidt de vil avgi kvartalsrapportering og i hvilket omfang denne eventuelt skal ha. Andelen som fortsatt rapporterer som før holder seg imidlertid fortsatt høy. 143 av foretakene i årets undersøkelse har avlagt en ordinær kvartalsrapport. Det er fire nye foretak som i år avlegger kvartalsrapport, hvorav tre ble børsnotert etter fjorårets undersøkelse. Når det gjelder foretakene med "forenklet" rapportering – dvs. de som ikke rapporterer i samsvar med IAS 34 – observerer vi at det er ytterligere tre foretak som det siste året har valgt å tone ned omfanget av sin

kvartalsrapportering. Etter vår oppfatning er det i utgangspunktet bra at foretakene fortsatt velger å rapportere på kvartalsbasis i en eller annen form. Samtidig ser vi også at det kan bli problematisk for brukerne å forholde seg til rapportering som i form og omfang minner om ordinær kvartalsrapportering, uten faktisk å være det. Vi oppfordrer derfor foretakene det gjelder til å være tydeligere på hvorvidt de følger IAS 34 eller ikke, og eventuelt redegjøre for hvilke forenklinger de gjør sammenlignet med de ordinære kravene.

### Uryddig kategorisering på Newsweb

Kvartalsrapportene er i all hovedsak innhentet gjennom børsens publiseringsløsning (Newsweb). Her ser vi betydelig variasjon i kategoriseringen av børsmeldingene som inneholder kvartalsrapportene ved en god blanding mellom de som rubriserer kvartalsrapportene som “halvårsrapporter”, “innsideinformasjon” og “annen informasjonspliktig informasjon”. Konsekvensen av utydelig (og dels uriktig) klassifisering er at rapporteringen blir mindre tilgjengelig, både ved direkte søk i Newsweb og i andre publiseringsløsninger som bygger på denne. Til de rapporterendes forsvar skal det sies at ingen av de gjeldende kategoriene er spesielt passende for kvartalsrapporter. Her tror vi det kunne vært en fordel om Oslo Børs innførte en ny kategori – for eksempel “frivillig finansiell rapportering” – som kunne vært benyttet til annen rapportering enn pliktige halvårs- og årsrapporter, men som i formen ellers har mye til felles med disse. Innenfor nåværende løsning tror vi brukerne av rapporteringen er best tjent med at kvartalsrapportene kategoriseres som “halvårsrapport”.

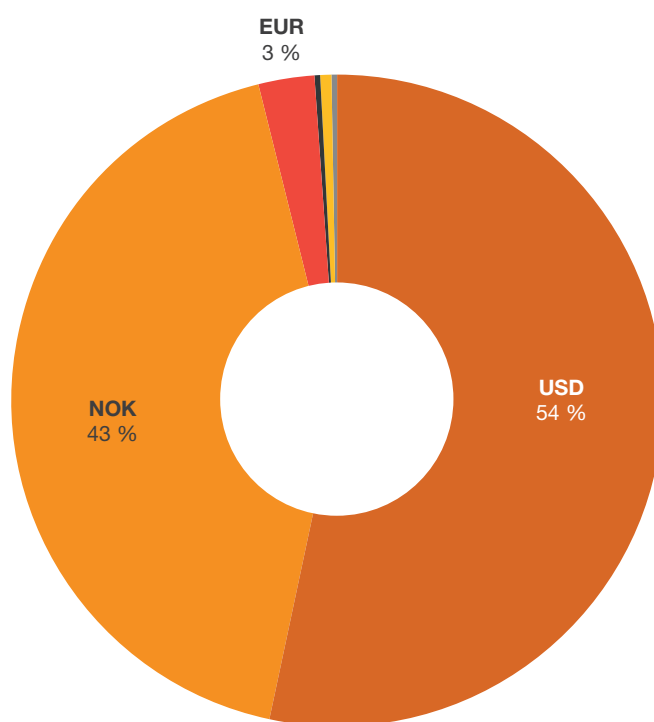
### Et internasjonalt næringsliv

Norsk næringsliv er preget av at vi er et lite land med omfattende handel med omverdenen. Dette gjenspeiler seg i regnskapene. Bare litt over halvparten av foretakene rapporterer resultatene sine i norske kroner. For ti år siden var tallet over 70 prosent. Hvert tredje foretak anvender USD som presentasjonsvaluta og fem prosent euro. De resterende sju foretakene benytter SEK, DKK eller GBP som presentasjonsvaluta.

Dersom man vekter de rapporterende etter størrelsen på egenkapitalen i regnskapene endrer bildet seg. 54 prosent av samlet egenkapital rapporteres i USD, mens 43 prosent rapporteres i NOK. (Her slår Equinor tungt inn.) Av øvrige er det kun euro med tre prosent som er verdt å merke seg.

Vi observerer også at engelsk språk får en stadig mer dominerende plass. For årsrapportene er det 130 foretak i utvalget (78 %) som kun rapporterer på engelsk. Motsvarende er det bare 11 (7 %) som kun rapporterer på norsk. Vi ser også at alle de nysnoterte foretakene siden forrige undersøkelse benytter engelsk i sin rapportering. Resterende rapporterer på begge språk.

### Egenkapital på børsen etter rapporteringsvaluta, mrd NOK



■ USD	725	54 %
■ NOK	578	43 %
■ EUR	37	3 %
■ SEK	7	1 %
■ DKK	6	0 %
■ GBP	2	0 %
<b>Sum</b>	<b>1355</b>	

# IFRS 15 - Inntekt fra kundekontrakter

**IFRS 15 regulerer regnskapsføring av alle inntekter fra kundekontrakter. Den nye standarden skulle benyttes fra 1. januar 2018 og erstattet IAS 11 og IAS 18 med tilhørende fortolkninger. 2018-regnskapet var derfor første årsregnskap med anvendelse av IFRS 15 for alle børsnoterte foretak.**

## Oppsummering - våre viktigste funn

- Kravene til kvantitativ informasjon i stor grad innarbeidet, men mange har et stykke å gå før kravene om kvalitativ informasjon er dekket
- Få selskaper opplyser om at de anvender forenklingsregler på tross av at dette trolig er benyttet av de fleste
- Fortsatt mange som ikke har fått med seg notekravet om disaggregering av inntekter for første kvartal 2019
- IFRS 15 har i begrenset grad gitt bedret innsikt i selskapets inntekter så langt

En god forståelse av et foretaks inntekter er sentralt i de fleste økonomiske analyser. God informasjon om driftsinntektene er derfor viktig for regnskapsbrukerne, og IFRS 15 stiller en rekke nye krav til informasjon om selskapenes inntektsstrømmer.

## Presentasjon i resultatregnskap og balanse - ikke alt er på plass

IFRS 15-inntekter kan presenteres sammen med andre inntekter, og det er også tillatt å vise IFRS 15-inntekter på ulike linjer i resultatregnskapet. Om en gjør dette er det imidlertid et krav om å opplyse om samlet beløp for IFRS 15-inntekter, samt å følge IFRS 15 sine opplysningskrav for disse inntektene.

Vi finner at IFRS 15-inntektene er presentert samlet på topplinjen i de aller fleste selskaper. For selskap som primært driver med utleievirksomhet med kontrakter som også inneholder en tjenestekomponent, velger de fleste å presentere én topplinje som består av både leieinntekter og IFRS 15-inntekter. Et eksempel på slike kontrakter er tidscertepartier innen shipping. For selskaper som presenterer leieinntekter og IFRS 15-inntekter på samme linje, er det en tredel som ikke har tallfestet fordelingen. Dette gjelder hovedsakelig selskaper innen shipping/oljeservice. For ca 15 prosent av selskapene i utvalget, har vi ikke vært i stand til å fastslå hvorvidt topplinjen i regnskapet kun består av IFRS 15-inntekter. Fordeling mellom leiekomponent og tjenestekomponent vil for mange ikke påvirke periodiseringen av inntektene. Likevel, standardens krav om fordeling gir nyttig informasjon for brukere som sammenligner selskaper med ulike kontraktstyper.

Vi observerer at noen få selskaper presenterer offentlig støtte på topplinjen, en løsning vi er skeptiske til. Dette gjelder i sær

dersom topplinjen benevnes som "Revenues" i den engelske versjonen av regnskapet.

Implementering av IFRS 15 har som ventet ført til endringer i balanseoppstillingen for en del foretak. Vi er imidlertid usikre på om alle foretakene har fått dette rett, noe som nok skyldes at begrepene *kontraktseiendeler* og *-forpliktelser* (contract assets and liabilities) ikke har satt seg helt enda. Slike eiendeler representerer hver sin kategori i balansen, og korrekt forståelse er derfor viktig. Med mindre en bare har kontantomsetning, så har en (litt forenklet) tre mulige motposter for en inntekt i balansen:

- Ved ubetinget rett til betaling, så har foretaket en fordring. Dette gjelder uavhengig av om det er utstedt faktura.
- Dersom rett til betaling forutsetter ytterligere ytelse overfor kunden, utgjør dette en kontraktseiendel. Kontraktseiendelen måles til inntektsført beløp fratrukket beløp som utgjør en ubetinget rett til betaling eller betaling som allerede er mottatt fra kunden.
- Dersom inntektsført beløp er lavere enn allerede mottatte betalinger oppstår en kontraktsforpliktelse.

I praksis kan dette bli noe mer komplisert, som følge av at delbetalinger som er fakturert og forfalt.

En er ikke tvunget til å bruke uttrykkene *kontraktseiendel* og *kontraktsforpliktelse* i balansen. Det er heller ikke krav om at kontraktseiendeler og -forpliktelser skal presenteres på egne linjer i balansen, gitt at dette vises i note. Det er imidlertid ikke tillatt å bruke benevnelser for kontraktseiendeler som gjør at disse kan forveksles med fordringer.

I vår undersøkelse har vi observert:

- Poster som fremstår og omtales som kontraktseiendeler, men som blir presentert på samme regnskapslinje som kundefordringer.
- Poster som omtales som kontraktseiendeler eller opptjent inntekt som følge av at en ikke har fakturert kunden enda. Dersom en har rett til betaling fra kunden uten å yte noe mer først, skal slike poster presenteres som en fordring uavhengig av om de er fakturert.
- Kontraktseiendeler som tilsynelatende også inneholder kostnadsperiodiseringer.

Foretak som kjenner seg igjen i punktene over bør ta en ny gjennomgang av sin praksis på området.



## Kredittap - både fordringer og kontrakts- eiendeler omfattes

Både fordringer og kontraktseiendeler omfattes av nedskrivningsreglene for kredittap i IFRS 9. Det skal gis informasjon kostnadsførte nedskrivninger gjennom året og avsetning for kredittap på balansedagen. Informasjonskravet gjelder både for fordringer og kontraktseiendeler. De fleste gir informasjon om tapsavsetning på kundefordringer på balansedagen, mens få selskaper opplyser om kostnadsført kredittap gjennom året. Kun 13 selskaper har opplyst om avsetning for forventet kredittap på kontraktseiendeler på balansedagen, og av disse er det bare to selskaper som også har opplyst om kostnadsført beløp gjennom året. Undersøkelsen gir ikke svar på om de resterende foretakene faktisk har vurdert behovet for avsetning for kredittap og konkludert med at forventet kredittap er uvesentlig.

For de øvrige reglene i IFRS 9 skiller imidlertid kontraktsfordringer og kontraktseiendeler lag. Det er bare fordringer som omfattes av det generelle virkeområdet for IFRS 9.

## Bruk av forenklingsregler - gi brukeren mer informasjon

Det finnes flere forenklingsregler i IFRS 15, som for eksempel muligheten for å ikke skille ut finansieringskomponenten når løpetiden er under 12 måneder og mulighet til direkte kostnadsføring av utgifter for å inngå kontrakter med løpetid på mindre enn 12 måneder. Kun 16 prosent av foretakene har opplyst at de bruker forenklingsregelen for å identifisere en vesentlig finansieringskomponent. Vi antar imidlertid at de fleste selskaper bruker forenklingsregelen.

Ved tjenesteyting som skal inntektsføres over tid, har mange muligheten til å bruke forenklingsregelen i IFRS 15.B16. Denne tillater at resultatføring i takt med et en har rett til å fakturere i stedet for å basere resultatføringen på et fremdriftsmål. Brukes forenklingsadgangen, skal det opplyses om dette i regnskapet. Svært få selskaper gir opplysninger som gjør det mulig å forstå om forenklingsregelen benyttes, mens vår erfaring tilsier at denne er relativt mye brukt i praksis.

## Omfang og kvalitet på noteopplysninger - mange årsregnskaper mangler viktig kvalitativ informasjon

Selv om mange foretak i liten grad måtte gjøre endringer i regnskapsføringen av inntekter ved implementering av IFRS 15, har alle måttet forholde seg til de nye noteopplysningskravene. IFRS 15 inneholder flere og mer detaljerte opplysningskrav enn

tidligere standarder og stiller i større grad eksplisitte krav om kvalitativ informasjon.

Notekravet som trolig har fått mest oppmerksomhet er kravet om å gi disaggregert/oppsplittet informasjon om inntektene. De aller fleste selskapene viser en disaggregering, eller gir en positiv bekreftelse på at de kun har én type inntekter (i hvert segment). For de få selskapene vi ikke har funnet slik informasjon er det, basert på type virksomhet som drives, nærliggende å anta at de anser inntektene sine for å være ensartede. For enkelte foretak som presenterer en disaggregering, stiller vi spørsmål ved informasjonsverdien. I tilfeller hvor selskapet nesten utelukkende driver med varesalg som inntektsføres på et tidspunkt, gir det liten mening i å vise en disaggregering der inntektene splittes i hva som inntektsføres over tid og hva som inntektsføres på et tidspunkt. Det må imidlertid understrekes at mange selskaper gir informasjon som bidrar til økt innsikt i virksomheten. De som viser gode disaggregeringer har gjerne gitt lignende informasjon også før innføringen av IFRS 15.

Kravet om å gi informasjon om transaksjonspris allokert til ikke-oppfylte leveringsforpliktelser (populært kalt ordreservert), har også fått en del oppmerksomhet det siste året. Dette treffer i praksis alle selskaper som har inntektsføring over tid, men også selskaper som har inntektsføring på et tidspunkt der det går noe tid fra kontrakt blir inngått til ytelsen er levert. Det er ikke krav om å gi kvantitativ informasjon hvis kontraktene har en opprinnelig varighet under 12 måneder, eller en bruker forenklingsregelen i IFRS 15.B16 som beskrevet over. Disse unntakene er tilgjengelige for svært mange, men det skal likevel gis en kvalitativ beskrivelse. Vi har kun funnet ca 25 selskaper, hvor vi ser klare spor av relevant informasjon på området. Dette tyder på at mange selskaper som kan unnlate å gi kvantitativ informasjon heller ikke har gitt kvalitativ informasjon.

Gjennom 2017-undersøkelsen vår fant vi at mange selskaper mente identifisering av leveringsforpliktelser i tråd med IFRS 15 kunne påvirke regnskapene fremover. På tross av dette ser vi gjennom årets undersøkelse at en stor andel av selskapene ikke gir eksplisitt informasjon om hvor mange leveringsforpliktelser kontraktene består av. I overkant av 20 prosent opplyser om at de har kontrakter med mer enn én leveringsforpliktelse. Flertallet av disse gir også informasjon om vurderingene som er gjort for å identifisere leveringsforpliktelsene og hvordan transaksjonsprisen fordeles.

For mer enn 90 prosent av foretakene fremstår det som klart hvordan inntektene skapes. Dette betyr at de aller fleste regnskapene inneholder noe kvalitativ informasjon om inntektene. Når vi derimot ser etter konkret kvalitativ informasjon som etterspørres av IFRS 15, blir resultatene dårligere. Vi finner

den kun opplyst om dette for konkrete forhold i ca 60 prosent av regnskapene, og hadde forventet bedre etterfølgelse av informasjonskravene. IFRS 15 krever blant annet at det gis en beskrivelse egenskapene til kundekontraktene (typisk varighet, returrett, størrelse på kontrakter etc) og sammenhengen mellom normalt betalingstidspunkt og tidspunktet leveringsforpliktelsene oppfylles.

Oppsummert så har selskapene hovedsakelig tatt inn opplysningene som typisk dekkes av en talloppstilling eller tabell, mens det fortsatt er et stykke å gå for kvalitativ informasjon.

#### **Omfang og kvalitet på noteopplysninger - 1. kvartal 2019**

IFRS 15 medfører flere nye notekrav for årsregnskapene, og kravet om disaggregering informasjon om inntektene gjelder like fullt for delårsregnskaper. Kravet har vært gjeldende fra 01.01.2018 og skal dermed være praktisert i fem kvartalsregnskaper nå.

Årsrapportundersøkelsen i fjor viste at kun 21 prosent av selskapene hadde oppfylt kravet i første kvartal 2018. I regnskapene for Q1 2019 er andelen kommet opp i ca 60 prosent. For 42 selskaper fant vi disaggregering i årsregnskapet, uten at vi fant tilsvarende informasjon i kvartalsregnskapet. Her er det altså fortsatt et stykke vei å gå for en rekke selskaper før kravet er oppfylt.

#### **Har IFRS 15 gitt forbedret regnskapsinformasjon?**

Noteopplysningskravene har økt ved innføringen av IFRS 15, og mye av den nye informasjonen som skal gis er kvantitativ, herunder disaggregering og opplysninger om balanseposter. Vi oppfatter at det er mange forsøk på disaggregering som er lite heldige, da oppsplittingen i liten grad gir ny informasjon.

Vi hadde forventet mer, bedre og ny kvantitativ informasjon, men ser ikke den økningen og forbedringen man kunne forvente basert på nye krav. Etter vårt vurdering viser årets undersøkelse at kun 20 prosent av selskapene har bedret informasjonen i 2018-regnskapet på inntektsområdet sammenlignet med 2017. For øvrige selskaper gir informasjonen for 2017 om lag samme innsikt i selskapets inntekter som informasjonen for 2018. Dette skyldes først og fremst at kravene i IFRS 15 ikke fullt ut er oppfylt. Etter vår oppfatning vil bedre etterlevelse gi brukerne økt innsikt.



## **Oppsummering IFRS 15**

Kravene til ny noteinformasjon er omfattende, det skal gis mer av både kvalitativ og kvantitativ informasjon. Kvantitative krav er oftest oppfylt, men mange bør forbedre kvaliteten på den kvalitative informasjonen. I det store og hele gir nye krav bedre innsikt for brukerne, men det forutsetter at de følges opp. Vi ser en forbedring på enkelte selskaper. For årsregnskapet får selskapene som gjennomsnitt bestått, mens det for kvartalsregnskapene er betydelig forbedringspotensial, i sær når det gjelder disaggregering av inntekter.



# IFRS 16 - Leieavtaler

Før støvet har lagt seg etter implementeringen av IFRS 9 og 15 er tiden kommet for å ta i bruk IFRS 16 fra første kvartal 2019. Det totale omfanget av endringene disse standardene fører med seg kunne tilsa at mange kanskje ville sett seg tjent med å tidligimplementere IFRS 16, slik at alle effektene ble tatt i samme år. Av de 166 årsrapportene vi har gjennomgått er det kun to av foretakene som har valgt å gjøre dette. For de øvrige foretakene kommer leieforpliktelsene inn for fullt i Q1-2019, og det var følgelig all grunn til å forvente at foretakene opplyste om den beløpsmessige overgangseffekten i årsrapporten for 2018. Her ser vi, som forventet, en betydelig forbedring i forhold til 2017-regnskapet. For 2018 er det kun 19 av 166 foretak som ikke oppgir en beløpsmessig overgangseffekt. Av disse opplyser det store flertallet at effekten blir uvesentlig.

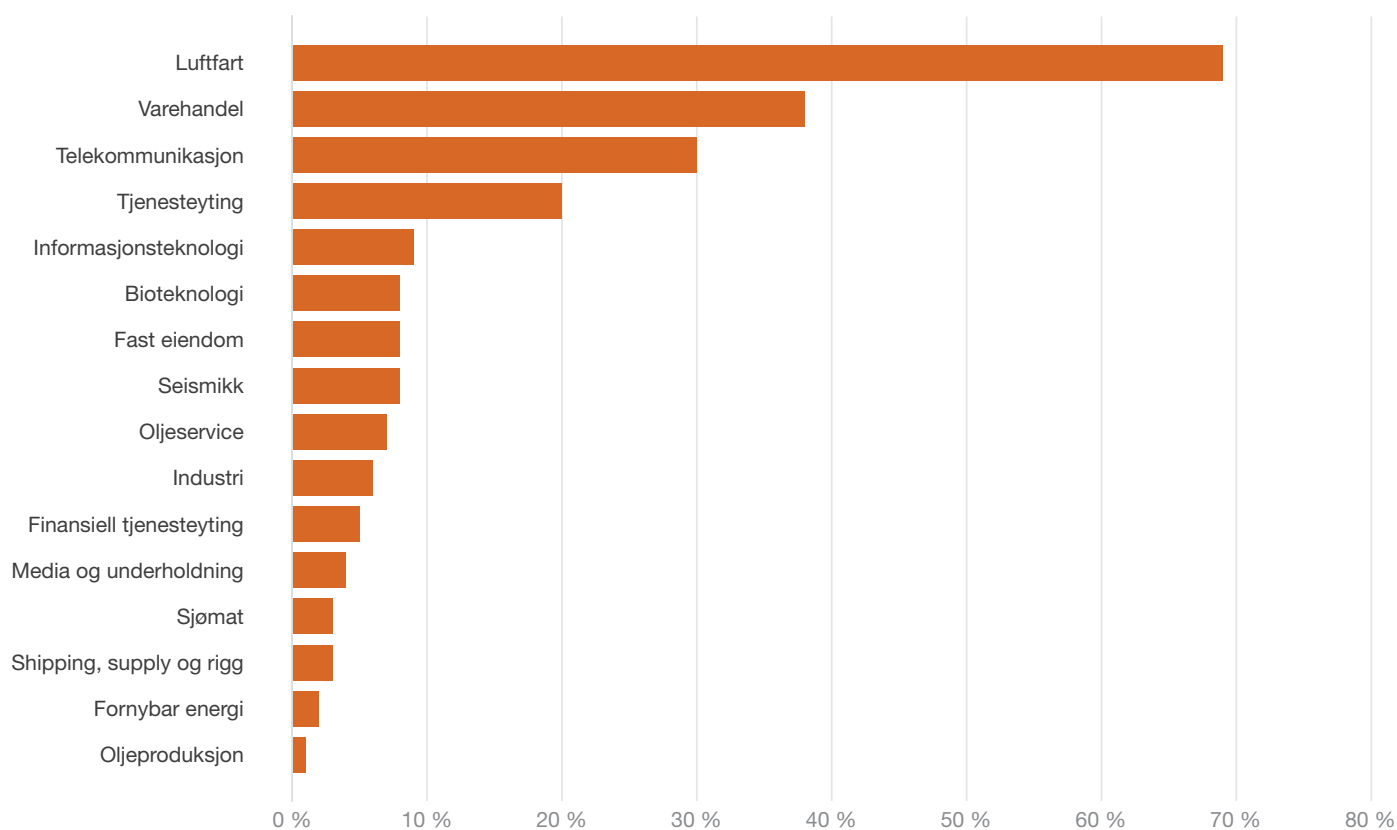
## Overgangseffekter

Den totale balansepåvirkningen på egenkapitalen av IFRS 16 synes å være beskjeden, og kun 10 prosent av foretakene har i årsrapporten oppgitt at implementeringen påvirker egenkapitalen. Standarden åpner for at foretakene for hver enkelt avtale

kan velge om bruksretten på overgangstidspunktet skal måles til samme beløp som leieforpliktelsen, eller om det skal tas hensyn til avskrivningene mellom avtalens ikraftredelse og overgangstidspunktet. Det siste alternativet har normalt en negativ effekt på egenkapitalen, samtidig som en også får lavere avskrivningskostnader i årene etterpå. Det er stor spredning mellom foretakene som rapporterer egenkapitaleffekt, både med hensyn til bransje og forholdet mellom egenkapital og totale eiendeler. Vi ser derfor ikke noen åpenbare forklaringer på hva som skiller disse fra de øvrige foretakene på dette området.

Om ikke egenkapitalen er særlig endret som følge av IFRS 16, er i alle fall ikke dette tilfellet for totale eiendeler - kanskje ikke helt uventet. Med utgangspunkt i kvartalsrapportene (supplert av årsrapporter for de som ikke har avlagt kvartalsrapport mv.) har vi sett litt på hvilken relativ økning foretakene har fått i totale eiendeler på balansedagen i 2018. Basert på dette fremkommer figuren nedenfor som viser gjennomsnittlig overgangseffekt uttrykt som prosentvis økning i eiendeler per bransje.

## Implementeringseffekt som andel av totale eiendeler pr 31.12.18



Som vi ser av figuren er det i bransjene luftfart og varehandel at de største virkningene kommer. At spesielt disse to bransjene får kjenne på IFRS 16-effektene er ikke unaturlig. Innenfor varehandel har leie av lokaler alltid vært en betydelig kostnad, mens forholdene i flybransjen på sin side vil for mange være kjent som en av årsakene til at arbeidet med IFRS 16 kom i gang i utgangspunktet. Samtidig skal det for ordens skyld legges til at tallmaterialet for disse to bransjene er ganske tynt. Varehandel omfatter tre foretak mens luftfart kun omfatter to foretak. At vi derimot ikke ser særlig effekt i de "tykkere" bransjene, som shipping og industri, er naturlig ettersom man i disse bransjene jevnt over har hatt tyngre balanser og mindre grad av innleie.

For de 95 foretakene som har opplyst om overgangseffekten i både årsrapport og Q1-rapport har vi også sammenlignet tallene som er oppgitt i de ulike rapportene. Dette for å undersøke om estimatet har endret seg vesentlig, kort tid før implementering. Vi har funnet at 39 prosent av foretakene oppga tilnærmet samme tall i årsrapporten som i Q1-rapporten. Blant de øvrige er det primært snakk om mindre justeringer, og vi ser at kun 7 foretak har hatt avvik større enn 40 prosent av estimatet som ble kommunisert i årsrapporten. Dette viser etter vår oppfatning at de fleste foretakene var godt i rute med implementeringen av IFRS 16 når årsregnskapet for 2018 skulle avlegges, og at man trolig hadde rutiner og rapporteringsløsninger klare til å rapportere i tråd med standarden.

## Hvilke valg har foretakene tatt?

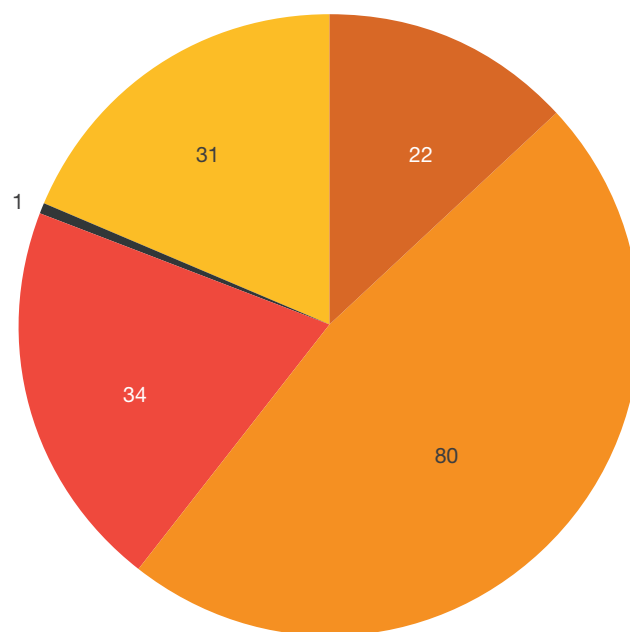
Foretakene må ved implementeringen av IFRS 16 gjøre en rekke valg for å komme frem til leieforpliktelsene som skal innregnes etter standarden. Dette gjelder alt fra dekomponering av avtalene til overgangsmetode, bruk av forenklingsregler og klassifisering i balansen. I tillegg skal diskonteringsrenten estimeres. For at brukeren av regnskapet skal kunne forstå den fulle meningen bak beløpet som oppgis som overgangseffekt er det etter vår oppfatning også avgjørende at foretakene gir konkrete opplysninger om vurderingene og valgene de har gjort for å komme frem til denne. Vi vil i fortsettelsen redegjøre nærmere for våre observasjoner i den forbindelse.

### Overgangsmetode

Hovedregelen ved implementering av nye standarder i IFRS er det som med tiden har blitt kjent som full retrospektiv metode, som innebærer at en utarbeider regnskapet som om den nye standarden alltid hadde vært benyttet, og endrer sammenligningstallene tilsvarende. For innføringen av IFRS 16 er selvfølgelig også denne metoden tillatt, men i tillegg inneholder standarden en såkalt modifisert retrospektiv overgangsmetode som innebærer flere lempinger knyttet til blant annet sammenligningstall og måling av bruksrettene på overgangstidspunktet. Om lag 70 prosent av foretakene har i sine

årsrapporter opplyst om valg av overgangsmetode og av disse er det, kanskje ikke helt uventet, kun ett foretak som har valgt å benytte full retrospektiv metode.

### Overgangsmetode



- Forenklet metode med EK-effekt
- Forenklet metode uten EK-effekt
- Forenklet metode, men ikke mulig å fastslå om det er med eller uten EK-effekt
- Full retrospektiv metode
- IA

### Diskonteringsrente

IFRS 16 legger opp til at foretakene skal fastsette en diskonteringsrente for hver enkelt leieavtale, fortrinnsvis den implisitte renten i avtalen eller alternativt foretakets marginale lånerente. Ved implementeringen av IFRS 16 har imidlertid foretakene anledning til å gjøre en porteføljebetraktning for leieavtalene som tidligere har vært behandlet som operasjonelle, slik at leieavtaler med relativt like løpetider og egenskaper diskonteres med en felles rente. Dette unntaket er et av flere såkalte "practical expedients" i standardens overgangsregler som det er krav om å opplyse om bruken av. Selv om vi forventet at de aller fleste

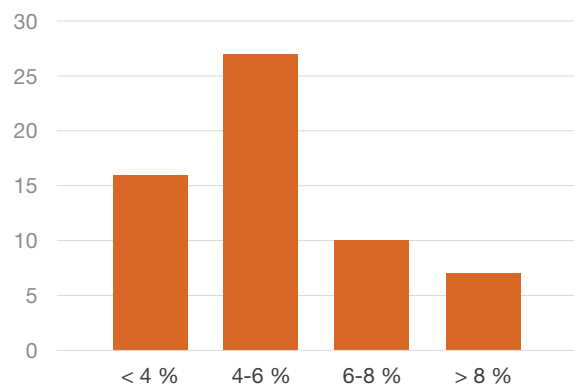
foretakene ville benyttet dette unntaket, observerer vi likevel at bare omlag en tidel av foretakene opplyser om dette.

Et vel så viktig opplysningskrav knyttet til diskonteringsrente er kravet til å opplyse gjennomsnittlig rente som er benyttet for de operasjonelle leieavtalene ved overgang til IFRS 16. Kravet er gitt for å kompensere for mangelen på sammenligningstall når foretakene anvender den modifiserte retrospektive overgangsmetoden. Her observerer vi at kun 60 av foretakene har opplyst om dette i enten årsrapporten eller kvartalsrapporten.

Det var ikke noe åpenbart krav å gi slike detaljopplysninger i årsrapporten for 2018. For kvartalsregnskapet gjelder det at den kan henvise tilbake til foregående årsrapport for henvisning til regnskapsprinsippene. Når det har skjedd endringer i prinsippene har IAS 34.16A(a) et krav om å gi "a description of the nature and effect of the change". Det betyr at regnskapsprinsippet for leieforpliktelsene må inkluderes fullt ut i delårsrapporter i 2019, og den beløpsmessige virkningen. Hvorvidt detaljer knyttet til overgangsmetoden er å anse som en skredersøm av regnskapsprinsippet eller som en noteopplysning er noe omdiskutert. Når målsettingen med regnskapet er å gi nyttig og tidsriktig informasjon, og det vanskelig å argumentere for at det er akseptabelt å gi sentrale estimater og valg av forenklinger eller implementeringsmetode først 15-16 måneder etter at balansen er endret.

For foretakene som har oppgitt diskonteringsrenter observerer vi at disse ligger mellom 2 prosent og 10 prosent, med en median på 4,7 prosent. Videre har vi også forsøkt å se på ulike bransjer, og observerer da at snittrenten blant foretakene i sjømatbransjen ligger på omlag 2,5 prosent, mens den for shipping, rigg og forsyningsskip ligger på i underkant av 5 prosent. Antallet årsrapporter innen hver bransje er likevel såpass begrenset at det er begrenset utsagnskraft på funnene.

### Oppgitt diskonteringsrente



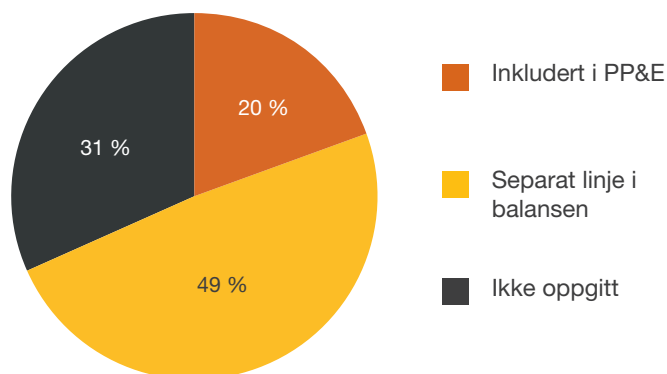
### Unntakene for leieavtaler med kort varighet eller lav verdi

De fleste har nok fått med seg at det er unntak for leieavtaler med kort varighet – mindre enn 12 måneder – og leie av gjenstander med lav verdi. Unntakene er gitt for å lempe på byrden av å følge opp slike avtaler i regnskapene, ettersom det er lite trolig at denne kostnaden oppveies av økt brukernytte. Ikke overraskende ser vi derfor at en stor del av foretakene benytter seg av disse unntakene – om lag to tredeler opplyser positivt at unntakene vil bli benyttet. Våre observasjoner indikerer imidlertid også et behov for å understreke at selv om IFRS 16 har disse unntakene, så er ikke dette ensbetydende med at slike avtaler ikke er omfattet av standarden. Foretak som velger å benytte seg av unntakene skal derfor være klar over kravet om å opplyse om årets resultatførte utgifter knyttet til leieavtaler omfattet av unntaket for henholdsvis kort varighet og lav verdi. For foretak med betydelig innleie av maskiner og utstyr på kortere kontrakter vil beløpene her fort kunne bli vesentlige.

### Valg av balanselinje og ny prinsippnote

IFRS 16 gir foretakene anledning til å velge mellom å presentere bruksretten på en egen linje i balansen, eller å inkludere denne sammen med andre varige driftsmidler basert på hva som er det underliggende leieobjektet. Dersom man inkluderer bruksrettene sammen med eiendeler man eier, skal dette opplyses og splitten må oppgis i note. Vi har sett på de foretakene som har avlagt kvartalsrapporter og funnet at 49 prosent har lagt bruksretten på en egen balanselinje mens 20 prosent har opplyst at bruksretten ligger sammen med de øvrige varige driftsmidlene. De gjenværende 31 prosent har ikke oppgitt hvilken balanselinje bruksretten ligger på. Det er ikke urimelig å anta at de fleste foretakene i denne gruppen har "gjemt bort" bruksrettene sammen med øvrige driftsmidler basert på en vesentlighetsbetraktning, da en stor andel av disse foretakene heller ikke har oppgitt noen overgangseffekt knyttet til standarden.

### Valg av balanselinje



Som påpekt på forrige side skal foretakene opplyse om de nye regnskapsprinsippene for leieavtaler i Q1, siden dette er en ny standard og disse prinsippene ikke er inkludert i prinsippnoten i forrige årsrapport. Her gjør vi oppmerksom på at vi har måttet bruke en viss grad av skjønn i datainnhenting. Dersom selskapet har inkludert en beskrivelse i implementeringsnoten som vi antar senere vil bli flyttet til prinsippnoten, har vi inkludert dette som ny prinsippnote. I vår undersøkelse har hele 68 prosent inkludert en ny prinsippnote. Dermed er det 32 prosent som ikke har ny prinsippnote - dette utgjør 46 selskaper. Av disse har 16 stk henvist til årsrapporten for en oppdatert prinsippnote og implementeringseffekter. I tillegg har 7 selskaper vurdert at effekten av implementering av IFRS 16 er uvesentlig og det er naturlig at disse har begrenset med informasjon om IFRS 16 i notene også. Vi står da igjen med 23 selskaper som ikke har gitt en oppdatert prinsippnote, tilsvarende 16 prosent av den opprinnelige populasjonen.

## Notekrav ved bruk av modifisert retrospektiv overgangsmetode

Som tidligere nevnt innebærer modifisert retrospektiv overgangsmetode at foretakene ikke trenger å omarbeide sammenligningstallene for perioden før implementeringen av standarden. For å gjøre opp for "bruddet" som da oppstår mellom regnskapsperiodene krever standarden at foretakene skal gi enkelte noteopplysninger til første regnskapsperioden etter implementeringen. Som nærmere beskrevet ovenfor, er det ene kravet at foretakene skal opplyse om den gjennomsnittlige renten man har benyttet for å beregne leieforpliktelsen knyttet til det som tidligere var behandlet som operasjonelle leieavtaler. Det andre kravet er at foretaket skal vise en avstemming mellom det som ble kommunisert som leieforpliktelse knyttet til operasjonelle leieavtaler i foregående årsrapport, neddiskontert med den oppgitte renten, og leieforpliktelsen som ble balanseført på overgangstidspunktet. Eventuelle differanser mellom beløpene skal da forklares i avstemmingen. Et ryddig og praktisk eksempel på hvordan dette kan se ut finner vi i kvartalsrapporten til Odfjell Drilling. Vi ser at dette foretaket benytter seg av unntakene for lav verdi og kort varighet men at kostnadene for disse leieavtalene har vært inkludert i beløpene som tidligere har vært kommunisert for operasjonelle leieavtaler, noe som følgelig bør forklares i denne oppstillingen. I tillegg til postene som inngår her vil det trolig være mange som får en forskjell som følge av at IAS 17 kun krevde opplysning om minimumsleie, mens man etter IFRS 16 innregner forpliktelse basert på forlengelsesopsjoner som man forventer at vil bli utøvet.

### Eksempel på bro mellom operasjonelle leieforpliktelser etter IAS 17 og balanseført leieforpliktelse etter IFRS 16

Kilde: Odfjell Drilling Q1 2019 report

As at implementation date, the group had non-cancellable operating lease commitments of USD 61 million. The following table provides reconciliation from operating lease commitments as of 31 December 2018 under IAS 17 and lease liabilities recognised in the statement of financial position as of 1 January 2019:

USD thousands

<b>Operating lease commitments discloses as at 31 December 2018</b>	<b>61,198</b>
Effect of discounting using incremental borrowing rates for the relevant assets	(14,586)
Short-term leases recognised on a straight-line basis as expense	(225)
Low-value leases recognised on a straight-line basis as expense	(421)
Adjustment for leases not yet commenced	(241)
<b>Lease liabilities recognised as at 1 January 2019</b>	<b>45,725</b>



Det siste opplysningskravet ved overgangen knytter seg til å opplyse om hvorvidt foretaket har benyttet seg av enkelte konkrete forenklingsunntak som er opplistet i standarden. Standarden oppgir seks slike konkrete unntak. Den forenklingen flest selskaper har oppgitt at de benytter er at leasingavtaler som har mindre enn 12 måneder igjen ved implementering behandles som en leasing med kort løpetid og kostnadsføres over avtalens gjenværende løpetid. De andre valgfrie forenklingene er følgende

- Bruk av én diskonteringsrente for grupper av avtaler
- Bruk av tidligere tapsavsetning som nedskrivningsbeløp for bruksrett med verdifall
- Utelatelse av direkte etableringsutgifter
- Bruk av etterpåklokskap
- Ingen revurdering av om en kontrakt inneholder en leieavtale

Vi finner at for alle disse forenklingene har kun et mindretall opplyst om at de har brukt en eller flere av forenklingene. Hvis dette er representativt for det som faktisk er gjort, finner vi dette som et overraskende funn. For mange oppleves nok disse unntakene som ganske selvfølgelige, på samme måte som unntakene for avtaler med kort varighet og eiendeler med lav verdi. Det er derfor trolig mer sannsynlig at man har glemt å opplyse om bruk av disse forenklingene.

## Key figures Telenor Group

Kilde: Telenor Q1 2019 report

## Key figures Telenor Group

(NOK in millions)	First quarter		Year	First quarter
	2019	2018	2018	2019 IFRS 16
Revenues	27 709	27 150	110 362	27 644
Organic revenue growth (%)	0.3	(1.5)	(0.6)	
Subscription and traffic revenues	21 443	21 015	84 825	21 443
Organic subscription and traffic revenue growth (%)	0.0	1.0	0.2	
EBITDA before other income and other expenses	11 175	11 340	45 451	12 425
Organic EBITDA growth (%)	(3.5)	10.0	3.2	
EBITDA before other income and other expenses/Revenues (%)	40.3	41.8	41.2	44.9
Net income attributable to equity holders of Telenor ASA	3 882	4 992	14 731	3 833
Capex excl. licences and spectrum	4 043	3 068	16 776	
Total Capex	4 043	4 687	31 245	
Free cash flow	2 453	2 575	31 989	
Mobile subscriptions – Change in quarter/Total (mill.)	2.3	1.7	174	

## Kommunikasjon av IFRS 16-effekter

IFRS 16 har påvirket den finansielle rapporteringen til mange selskaper vesentlig. I en periode med store omveltninger i sentrale nøkkeltall er det viktig med tydelig og konsistent kommunikasjon mot kapitalmarkedet. Ikke minst gjelder dette for rapporteringen av alternative resultatmål, såkalte APMer, da frihetsgradene for disse størrelsene er større enn for finansiell rapportering under IFRS.

Enkelte viser tydelig, ved hjelp av tabellariske avstemminger, hvilke beløpssmessige effekter IFRS 16 har hatt på 2019-tallene både i tilknytning til APM-rapporteringen og regnskapsinformasjonen.

Etter vår vurdering representerer beste praksis selskaper som på en tydelig måte klarer å lage en rød tråd mellom selskapets regnskapsinformasjon, herunder selskapets segmentinformasjon og APM-informasjonen. Telenor er et selskap som fortjener honnør for sin tydelige kommunikasjon i begge "spor". På neste side vises et utdrag av henholdsvis selskapets APM-oppsummering, en tabell med avstemming mellom resultatregnskap og segmentnote.



## Key figures Telenor Group

Kilde: Telenor Q1 2019 report

### Consolidated Income Statement

(NOK in millions)	First quarter 2019 IFRS 16	Impact IFRS 16	First quarter 2019 IAS 17	First quarter 2018 IAS 17
<b>Revenues</b>	<b>27 644</b>	<b>65</b>	<b>27 709</b>	<b>27 150</b>
Cost of materials and traffic charges	(6 730)	(125)	(6 856)	(6 187)
Salaries and personnel costs	(2 724)	-	(2 724)	(2 779)
Other operating expenses	(5 766)	(1 189)	(6 955)	(6 844)
Other income	230	-	230	36
Other expenses	(223)	-	(223)	(212)
<b>EBITDA</b>	<b>12 433</b>	<b>(1 250)</b>	<b>11 183</b>	<b>11 164</b>
Depreciation and amortisation	(5 630)	1 124	(4 507)	(5 355)
Impairment losses	(19)	-	(19)	(1)
<b>Operating profit</b>	<b>6 783</b>	<b>(126)</b>	<b>6 657</b>	<b>5 809</b>
Share of net income from associated companies and joint ventures	(87)	-	(87)	1
Net financial income (expenses)	(212)	243	32	1 988
<b>Profit before taxes</b>	<b>6 485</b>	<b>117</b>	<b>6 602</b>	<b>7 797</b>
Income taxes	(1 797)	(37)	(1 834)	(2 297)
<b>Profit from Continuing operations</b>	<b>4 688</b>	<b>80</b>	<b>4 768</b>	<b>5 500</b>
Profit (loss) from discontinued operations	57	-	57	260
<b>Net income</b>	<b>4 744</b>	<b>80</b>	<b>4 824</b>	<b>5 760</b>

### Note 8 – Segment information and reconciliation of EBITDA before other income and other expenses

The segment information is reported in accordance with the reporting to Group Executive Management (chief operating decision makers) and is consistent with financial information used for assessing performance and allocating resources. The accounting principles for the segment reporting are consistent with those applied by the Group before the implementation of IFRS 16 Leases, meaning that the effects of IFRS 16 in 2019 are excluded in the segment reporting. For 2018, the segment reporting has been restated to include the effects of IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers.

#### First quarter

(NOK in millions)	Total revenues			of which internal		EBITDA before other income and other expenses <sup>1)</sup>				Investments <sup>2)</sup>	
	2019	2018	Growth	2019	2018	2019	Margin	2018	Margin	2019	2018
Norway	6 251	6 294	(0.7%)	124	84	2 749	44.0%	2 766	43.9%	979	720
Sweden	3 046	3 197	(4.7%)	12	10	995	32.7%	1 058	33.1%	310	301
Denmark	1 209	1 218	(0.8%)	28	23	261	21.6%	229	18.8%	70	93
dtac – Thailand	5 347	4 783	11.8%	15	20	1 677	31.4%	2 067	43.2%	1 183	615
Digi – Malaysia	3 162	3 263	(3.1%)	8	2	1 506	47.6%	1 542	47.2%	356	362
Grameenphone – Bangladesh	3 570	2 952	21.0%	-	-	2 162	60.6%	1 695	57.4%	425	1 977
Pakistan	1 744	1 775	(1.8%)	33	36	860	49.3%	864	48.6%	386	247
Myanmar	1 328	1 554	(14.5%)	33	56	437	32.9%	667	42.9%	204	206
Broadcast	1 448	1 487	(2.7%)	56	58	467	32.2%	491	33.0%	81	71
Other units	1 732	1 997	(13.3%)	819	1 080	69	4.0%	(47)	(2.4%)	50	126
Eliminations	(1 128)	(1 369)	nm	(1 128)	(1 369)	(8)	0.7%	10	nm	-	-
<b>Group (IAS 17)</b>	<b>27 709</b>	<b>27 150</b>	<b>2.1%</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>11 175</b>	<b>40.3%</b>	<b>11 340</b>	<b>41.8%</b>	<b>4 043</b>	<b>4 719</b>
IFRS 16 adjustments	(65)	-	-	-	-	1 250	nm	-	nm	-	-
<b>Group (IFRS 16)</b>	<b>27 644</b>	<b>27 150</b>	<b>1.8%</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>12 425</b>	<b>44.9%</b>	<b>11 340</b>	<b>41.8%</b>	<b>4 043</b>	<b>4 719</b>

<sup>1)</sup> The segment profit is EBITDA before other income and other expenses.

<sup>2)</sup> Investments consist of capex and investments in businesses.

## Alternative resultatmål

Vår erfaring etter 1. kvartal 2019 er at selskapenes rapportering av IFRS 16 i tilknytning til APMer er uensartet.

Det er en generell oppfatning at i tillegg til driftsresultat (EBIT) har stadig flere foretak rapportert nøkkeltall som EBITDA og netto rentebærende gjeld som alternative resultatmål (APM). Alle disse nøkkeltallene kan påvirkes betydelig av virkningen av IFRS 16.

Enkelte opprettholder rapporteringen av disse APMene basert på målingen slik den var under IAS 17. Det blir spennende å se hvorvidt disse selskapene vil opprettholde en slik tilnærming over tid eller hvorvidt dette kun gjøres nå i en overgangsperiode. En større andel selskaper velger dog å benytte IFRS 16 som basis for rapportering av sine APMer.

Vi observerer også en praksis hos enkelte som innebærer at IFRS 16-gjelden trekkes ut av netto rentebærende gjeld, men hvor resultatstørrelser som EBITDA rapporteres på IFRS 16-basis. Etter vår vurdering er ikke en slik rapportering konsistent og bør derfor endres. Da presenteres et resultatmål som ikke får med seg leieavtalenes kostnad, og da blir det "for godt til å være sant" dersom gjelden knyttet til de samme avtalene holdes utenfor sentrale nøkkeltall. Dette må kunne sies å være en skjev fremstilling. Det samme gjelder for selskaper som rapporterer resultatstørrelser som netto finans på IFRS 16-basis og netto rentebærende gjeld på IAS 17-basis, uten at noen her kan beskyldes for å drive med regnskapsarbitrasje for å oppnå en særlig fordelaktig rapportering.



